

Ks. Sebastian Kreczmański*

Katowice

SAKRAMENTARZE ŹRÓDŁAMI KOLEKT W MSZALE RZYMSKIM PAWŁA VI

WSTĘP

Podczas każdej Eucharystii Kościół przybliża wiernym prawdy objawione. W tym celu posługuje się szafarzami świętych tajemnic, których zadaniem jest przepowiadanie. Treścią przybliżaną wiernym jest przede wszystkim słowo Boże, ponieważ to właśnie ono stanowi jedno z podstawowych źródeł nauki Kościoła. Drugim źródłem jest Tradycja. Jej zawdzięczamy modlitwy liturgiczne. Ich dzisiejsza forma znacznie różni się od tej, jaką miały one w czasach powstania. Jest to spowodowane tym, że najstarsze zbiory tekstów mszalnych pochodzą z VII wieku. Możemy jednak przypuszczać, że sięgają one nawet V wieku i wcześniej. Zbiory te zwane są sakramentarzami. Obecne kolekty okresu zwykłego, znajdujące się w Mszałe rzymskim pochodzą z następujących sakramentarzy: Weroneńskiego (zwanego Leoniańskim), Gelazjańskiego „Starszego”, Gregoriańskiego, Bergomeńskiego oraz Mozarabskiego¹.

* **Sebastian Kreczmański**, ks. mgr lic. – kapłan archidiecezji katowickiej. W 2007 roku ukończył Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego, uzyskując tytuł magistra teologii za pracę pt. *Obraz Boga w modlitwie liturgicznej Kościoła na przykładzie kolekt okresu zwykłego w Mszałe Rzymskim Pawła VI*. W czerwcu 2010 uzyskał stopień licencjata kanonicznego na Podyplomowych Studiach Teologii Pastoralnej (kontakt z autorem: sebastian@kreczmanski.eu).

¹ Por. A. Dumas, *Les sources du Missel Romain*, „Notitiae” 7 (1971), s. 94, 95.

Niezwykłym ubogaceniem kulturowym Kościoła są działania mające na celu dotarcie do źródeł, z jakich pochodzą modlitwy stosowane podczas celebracji. Zabieg ten ma też służyć przeniknięciu i poznaniu rozmaitych sposobów sprawowania tego samego misterium, które Chrystus polecił sprawować całemu Kościołowi. Poprzez zapoznanie się ze źródłami wierzący w Chrystusa mogą głębiej dotrzeć do klejnotu darów Ducha Świętego, nieustannie obecnego w Kościele i obsypującego go darem różnaitości języków, które na przestrzeni wieków Kościół kodyfikował².

KOLEKTA MODLITWĄ LITURGICZNĄ KOŚCIOŁA

„Od początków swego istnienia Kościół, idąc za przykładem i nakazem swego Założyciela, trwał na modlitwie”³. To właśnie modlitwa, obok sakramentów, jest podstawą uświęcania wiernych, jak również budowania wspólnoty. Uświęcanie zaś wiernych i budowanie wśród nich wspólnoty to, obok głoszenia Ewangelii i kierowania ludem Bożym, zadania, jakie Jezus zlecił Kościołowi⁴. „Ofiara eucharystyczna pierwszych trzech wieków była sprawą całej gminy chrześcijańskiej, była nabożeństwem wspólnym kleru i ludu”⁵. Stąd wynika, że modlitwa zawsze była i pozostaje nadal szczególną przestrzenią w życiu Kościoła. Urzeczywistnia się ona zwłaszcza podczas celebracji liturgicznej, szczególnie w czasie sprawowania Eucharystii, która jest „źródłem i zarazem szczytem całego życia chrześcijańskiego” (KK 11).

Na przestrzeni wieków ukształtował się w Kościele pewien zbiór modlitw, które są używane podczas celebrowania Mszy św. Modlitwy te można podzielić na dwie kategorie. Do pierwszej kategorii należy zaliczyć teksty, które pochodzą z Pisma Świętego, a przez zastosowanie w liturgii stają się modlitwami (czytania, psalmy, responsoria i częściowo antyfony). Druga kategoria to teksty nazywane euchologijnymi. Tę ostatnią z kolei kategorię dzielimy na euchologię większą (w skład której wchodzi prefacja, modlitwa eucharystyczna i uroczyste błogosławieństwa) oraz euchologię mniejszą, do której zaliczamy kolektę, modlitwę nad darami, modlitwę po Komunii oraz modlitwę nad ludem⁶.

² Por. A. Żądło, *Eklezjologiczny wymiar kolekt Adwentu w Mszałe Rzymskim Pawła VI. Studium lingwistyczno-teologiczne*, Kraków 2002, s. 175.

³ S. Cichy, *Teologia Liturgii Godzin*, w: *Liturgia uświęcenia czasu* („Mysterium Christi” 5), red. W. Świerzawski, Kraków 1984, s. 32.

⁴ Por. tamże, s. 37.

⁵ W. Schenk, *Udział ludu w ofierze Mszy świętej. Zarys historyczny*, Lublin 1960, s. 5.

⁶ Por. A. Żądło, *Eklezjologiczny wymiar...*, s. 23.

Geneza kolekty

„Modlitwa wstępna Mszy świętej w Mszale posoborowym⁷ otrzymała nazwę galijską: kolekta. Nazwa tej oracji pochodzi stąd, że modlitwa ta zbiera i ukierunkowuje intencje modlitewne wiernych, obecnych na zgromadzeniu eucharystycznym⁸, mimo że zawsze jest odmawiana przez kapłana⁹.

Ustalenie czasu wprowadzenia kolekty do Eucharystii nie jest sprawą łatwą. Z powodu licznych rozbieżności nie można ustalić jednej konkretnej daty wprowadzenia tej modlitwy do liturgii.

Korzeni klasycznej łacińskiej oracji (kolekty) można się doszukiwać w najstarszych pokładach modlitw żydowskich. Szczególne miejsce w tradycji judaistycznej zajmowały modlitwy odmawiane podczas uczty dziękczynnej (toda) oraz modlitwy uwielbienia (berakah)¹⁰. Jako wyraz wdzięczności za wyratowanie z nieszczęścia toda obejmowała dziękczynienie i wspólnotową ucztę, na której spożywano mięso, niekwaszony chleb oraz pito wino. Ucztowano dla przypomnienia faktu wyratowania narodu izraelskiego z Egiptu. Podczas ucztowania wielbiono Boga, który jest wybawcą¹¹. Na treść modlitwy uwielbienia odmawianej podczas uczty „składało się przypomnienie (anamneza) faktu owego wyratowania, a Boga nazywano i określano w niej jako wybawcę¹². Przypomnienie czynu Boga niejako ośmielało modlących się do prośby o dalszą pomoc. Berakah to modlitwa uwielbienia towarzysząca Żydom czasów Starego Testamentu w ich codziennym życiu. Dziękczynienia i prośby, które również miały miejsce w tej modlitwie, były zawsze poprzedzane pochwałami i błogosławieństwami (uwielbieniem), skierowanymi pod adresem Boga¹³. Już w judaizmie obserwujemy, jak te dwa typy modlitw, chociaż genetycznie różne, przeplatają się wzajemnie, przekazując chrześcijaństwu schemat: przypomnienie – prośba, czyli tzw. układ anamnesticzno-epikletyczny¹⁴.

⁷ Pierwsze wydanie Mszału Rzymskiego Pawła VI (*editio typica*) ukazało się w 1970, drugie (*editio typica altera*) w 1975 r. *Missale Romanum ex decreto Sancrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum Ioannis Pauli PP. II cura recognitum, editio typica tertia*, Typis Polyglottis Vaticanis 2002. Mszał ten został promulgowany przez papieża Jana Pawła II dwa lata wcześniej, 20 kwietnia 2000 roku.

⁸ J.W. Boguniowski, *Objawiona miłość Boża, duchowa refleksja i teologiczny komentarz do liturgii okresu zwykłego*, Kraków 2002, s. 28.

⁹ Por. A. Jungmann, *Sprawowanie liturgii. Podstawy i historia form liturgii*, tłum. polskie M. Wolicki, Kraków 1992, s. 147.

¹⁰ Zob. A. Sielepin, *Między „źródłem” a „szczytem”. Szkice z duchowości liturgicznej*, Kraków 2004, s. 66.

¹¹ Por. A. Żądło, *Eklezjologiczny wymiar...*, s. 24, przyp. 16.; por. także M. Makuchowska, *Modlitwa jako gatunek języka religijnego*, Opole 1998, s. 55.

¹² M. Makuchowska, *Modlitwa jako gatunek...*, s. 55.

¹³ Por. A. Żądło, *Eklezjologiczny wymiar...*, s. 24, przyp. 16.

¹⁴ Por. M. Makuchowska, *Modlitwa jako gatunek...*, s. 55.

„Trudno dokładnie podać czas wprowadzenia kolekty do obrzędów mszalnych. Nie wydaje się, aby ją sugerował Justyn. Nie znał jej w Afryce jeszcze św. Augustyn. Za jego czasów Mszę rozpoczynało czytanie słowa Bożego”¹⁵. Przyjmuje się jednak, że wprowadzenie kolekty do liturgii mszalne jest powiązane z osobą Leona Wielkiego (440–461)¹⁶.

W liturgii rzymskiej występowała *collecta* (albo *collectio*), przy czym nie chodziło o modlitwę kapłana, lecz o samo zebranie się wiernych celem udania się na nabożeństwo stacyjne (na związek z tymi nabożeństwami wskazuje np. użyte w Sakramentarzu Gregoriańskim określenie *oratio ad collecta ad sanctum Hadrianum*) lub też modlitwę odmawianą na zakończenie litanii śpiewanej podczas procesji do statio¹⁷.

W Rzymie kolekta była znana na pewno w V wieku. Do tego bowiem okresu sięgają manuskrypty, pochodzące z VIII czy IX wieku. Najstarszymi tekstami wchodzącymi w skład tych źródeł, jest tzw. Kanon rzymski, część czytań mszalnych, zmienne prefacje oraz zestaw modlitw (w tym kolekty, modlitwy nad darami i po Komunii św.)¹⁸.

Sakramentarze

Źródłowymi zbiorami dla tekstów eucharystycznych, w tym również dla kolekt, są sakramentarze¹⁹. Te obszerne zbiory tekstów pojawiają się na Zachodzie począwszy od V wieku, w związku z tendencjami do unifikacji liturgii. Najobszerniejsze dokumenty pochodzą z VII–VIII wieku. Są to zarówno sakramentarze, jak i lekcjonarze, antyfonarze i inne. Zawierają one teksty, które sięgają zapewne czasów wcześniejszych, być może nawet V wieku. Swoje nazwy przybrały od imion ówczesnych papieży²⁰. Do najstarszych należy Sakramentarz Leoniański, nazwany inaczej Sakramentarzem z Werony, ze względu na fakt odnalezienia go w tym mieście. Zawiera on m.in. 175 tekstów modlitw.

Na podstawie innego sakramentarza, zwanego Gregoriańskim, którego główną część pochodzi od papieża Grzegorza Wielkiego, możemy z całą pewnością stwierdzić, że czytania mszalne były poprzedzane oracją²¹.

¹⁵ B. Nadolski, *Liturgika*, t. 4: *Eucharystia*, Poznań 1992, s. 129.

¹⁶ Por. tamże.

¹⁷ A. Żądło, *Eklezjologiczny wymiar...*, s. 20, przyp. 4.

¹⁸ Por. S. Koperek, *Rys historyczny rozwoju liturgii mszalne*, w: *Msza święta* („Misterium Christi” 2), red. W. Świerzawski, Kraków 1993, s. 48.

¹⁹ Por. A. Żądło, *Eklezjologiczny wymiar...*, s. 24.

²⁰ Por. S. Koperek, *Rys historyczny...*, s. 38, 50.

²¹ Por. tamże, s. 50.

Kolekty serii weroneńskiej

Kodeks liturgiczny z Werony obejmuje przede wszystkim teksty pochodzące z V i VI wieku. Jest on popularnie nazywany Sacramentarium Veronense (Ve), choć naprawdę nie jest sakramentarzem, lecz zbiorem luźno zestawionych formularzy mszalnych (libelli), pochodzących z pewnością z Rzymu (gdzie w bazylikach cmentarnych czczono określonych męczenników) oraz z kościołów tytularnych. Nie jest również wykluczone, że formularze wchodzące w skład sakramentarza pochodzą z archiwum laterańskiego. Autorstwo tego zbioru przypisywano początkowo Leonowi Wielkiemu (440–461)²². Bogusław Nadolski podkreśla, że w zbiorze tym można zauważyć wielu autorów, takich jak papież Gelazy (492–496) czy Wigiliusz (537–555)²³.

Charakterystyczną cechą tych tekstów jest to, że zostały rozłożone na poszczególne miesiące roku w układzie świeckim – a nie liturgicznym – dzieląc się na czterdzieści trzy sekcje. Formularze pierwszych miesięcy zaginęły (zachowało się ich w sumie trzydzieści). Stąd zbiór rozpoczyna się od modlitw kwietnia, a ściślej rzecz biorąc – szóstym formularzem (świętych Tyberiusza i Waleriana) ósmej sekcji, kończy się natomiast modlitwami grudnia, w których nie ma żadnych wzmianek o Adwencie ani adekwatnego do takiego okresu formularza²⁴.

Formularze mszalne, jakie możemy znaleźć w zbiorze liturgicznym z Werony, składają się z kolekty, modlitwy nad darami, prefacji, modlitwy po Komunii oraz modlitwy nad ludem. Nie ma w nich modlitw eucharystycznych. Z tego powodu trudno nazwać omawiany zbiór sakramentarzem²⁵.

Kolekty serii gelazjańskiej

Sakramentarz Gelazjański (*Gelasianum Vetus*) powstał ok. 750 roku. Jest księgą liturgiczną w pełnym tego słowa znaczeniu. Zawiera teksty, którymi prezbiter posługiwał się w konkretniej wspólnocie Kościoła. Potwierdzeniem takiego przeznaczenia sakramentarza są m.in. następujące jego cechy: brak jest w nim wzmianek o nabożeństwach stacyjnych, liturg jest określany jako *sacerdos* lub *presbyter*, brak jest wzmianek o biskupie, określanym kiedy indziej jako *pontifex* czy *Domnus apostolicus*. Omawiany zbiór jest nazywany również Gelazjańskim Starym (*Gelasianum Vetus*), dla odróżnienia od późniejszych, pochodzących z VIII wieku, sakramentarzy, zwanych Gelasiana²⁶.

²² Por. tamże, s. 33.

²³ Por. B. Nadolski, *Liturgika*, t. 1: *Liturgika fundamentalna*, Poznań 2002, s. 69.

²⁴ A. Żądło, *Eklezjologiczny wymiar...*, s. 34.

²⁵ Por. tamże.

²⁶ Por. B. Nadolski, *Wprowadzenie do liturgii* („Myśl teologiczna” 42), Kraków 2004, s. 317.

Sakramentarz Gelazjański jest podzielony na trzy księgi. Ułożony jest według roku liturgicznego. Pierwszą jego część stanowią teksty przeznaczone na celebrycje okresu zwykłego (*temporale*), rozciągającego się od Bożego Narodzenia do Pięćdziesiątnicy²⁷. Charakterystyczne dla pierwszej księgi jest to,

że nie znajdujemy w niej niedziel po Objawieniu Pańskim, lecz formularze na siedem niedziel między Wielkanocą a Zesłaniem Ducha Świętego. Zawiera też m.in. obrzęd pokuty publicznej, święceń prezbiterat, diakonatu, dedykacji nowej bazyliki, konsekracji biskupa i dziewic, celebrycji katechumenatu, sakramentów chrztu i pokuty²⁸.

Księga druga to *sanctorale* oraz teksty wspólne o świętych (*commune sanctorum*), jak i Msze na Adwent. Ostatnia księga zawiera formularze niedziel w ciągu roku, modlitwę eucharystyczną i formularze spoza cyklu rocznego, czyli tzw. Msze wotywny²⁹. Część ta posiada również modlitwy za chorych, na poświęcenie wody i pokropienie, jak również modlitwy za zmarłych, a także na inne celebrycje³⁰.

Gdy sakramentarz znalazł się poza Rzymem, był uzupełniany dodatkami w postaci adaptacji galijskich. Księga ta przeszła galikanizację, choć posłużyła najpierw do romanizacji liturgii Franków przed reformą, której początek dał Pepin Mały (751–768)³¹.

Kolekty serii gregoriańskiej

Za Bogusławem Nadolskim należałoby powtórzyć, że jeżeli mówimy o Sakramentarzu Gregoriańskim, to mamy na myśli raczej całą rodzinę sakramentarzy³². Dają się one rozpoznać i przyporządkować do jednego typu ze względu na pewne cechy wspólne. Wymienić by tutaj należało bardzo dobre uporządkowanie, większą prostotę w stosunku do pozostałych sakramentarzy (zwłaszcza Gelazjańskiego). Jeśli chodzi o datę powstania Sakramentaru Gregoriańskiego, to przyjmuje się kilka teorii. Jedna z tez głosi, że teksty przeznaczone na niektóre ze świąt wskazują na pontyfikat Honoriusza I (625–638) i ten okres przyjmuje się jako umowny czas kompozycji pierwotnego egzemplarza³³. Znawcy nie wykluczają jednak możliwości wcześniejszego istnienia zbioru, do którego powstania przyczyniłby się papież Grzegorz Wielki (590–604)³⁴. Nie podaje się jednak w wątpliwość

²⁷ Por. tamże, s. 317, 318.

²⁸ A. Żądło, *Eklezjologiczny wymiar...*, s. 91.

²⁹ Por. B. Nadolski, *Wprowadzenie...*, s. 317, 318.

³⁰ Por. A. Żądło, *Eklezjologiczny wymiar...*, s. 91.

³¹ Por. B. Nadolski, *Wprowadzenie...*, s. 317, 318.

³² Por. *Liturgika*, t. 1: *Liturgika fundamentalna*, Poznań 1989, s. 70.

³³ Por. A. Żądło, *Eklezjologiczny wymiar...*, s. 159.

³⁴ Por. B. Nadolski, *Liturgika*, t. 1, s. 70.

faktu, że ten sakramentarz został skomponowany na użytek papieży, co wyraźnie odróżnia go od GeV. Podstawową różnicą, jaką możemy zauważyć, jest fakt, że Sakramentarz Gregoriański wzmiankuje kościoły stacyjne, w których odbywały się celebracje papieskie. Przyjmując tezę, że Sakramentarz Gelazjański powstał w państwie Franków, należałoby uważać Sakramentarz Gregoriański za dzieło o prawdziwie rzymskim rodowodzie³⁵. „Spośród różnych manuskryptów omawianej rodziny sakramentarzy najbardziej popularne i reprezentatywne są dwa. Jest to Hadrianum oraz Paduense”³⁶.

Sakramentarium Hadrianum zawdzięcza swoją nazwę papieżowi Hadrianowi (772–795), który na prośbę Karola Wielkiego (768–814) wysłał sakramentarz z Rzymu, aby władca mógł kontynuować proces unifikacji liturgii na terenach frankońskich. Do księgi jest załączony list papieża³⁷, podający autora sakramentarza.

Z uwagi na fakt, że ów sakramentarz, przysłany z Rzymu, nie odpowiadał potrzebom duszpasterstwa frankońskiego, Alkuin lub Benedykt z Aniane³⁸ dodał do niego wstęp, zwany Hucusque. To spowodowało, że wzorcowy sakramentarz został zaopatrzony w szereg lokalnych elementów liturgicznych³⁹. „Rękopis zaginął, dokument jest jednak dostępny dzięki kopiom wykonanym około 811–812 r.”⁴⁰

Drugim reprezentatywnym manuskrytem jest Sakramentarium Paduense. Ten sakramentarz składa się z dwóch części. Pierwsza z nich tworzy sakramentarz w sensie ścisłym; druga to szereg dodatków dołączonych między IX a XI wiekiem⁴¹. Bogusław Nadolski podaje natomiast, że Paduense jest „kopią z połowy IX wieku, być może z Padwy. Jego treść wskazuje na rewizję Sakramentarza Gregoriańskiego (659–681) na użytek prezbiterów”⁴².

³⁵ Por. A. Żądło, *Eklezjologiczny wymiar...*, s. 159, 160.

³⁶ Tamże, s. 160.

³⁷ W liście zaznacza, że wysłał księgę, która została skomponowana przez jego poprzednika Grzegorza. Tytuł tej księgi to: *In nomine Domini. Hic sacramentarium de circulo anni exposito, a Santo Gregorio papa Romano editum Ex authentico libro bibliothecae cubiculi scriptum*. Uczeni starają się dotrzeć do archetypu tego sakramentarza. Jego pierwsze wydanie pochodzi z 1571 roku. Wiadomo dzisiaj na pewno, że Grzegorz Wielki nie jest autorem sakramentarza, który nosi jego imię. Por. B. Nadolski, *Wprowadzenie...*, s. 322.

³⁸ J. Deshusses precyzuje, że *Supplementum* jest dziełem Benedykta z Aniane (zm. 821), gdyż papież Hadrian wysłał Karolowi Wielkiemu egzemplarz Sakramentarza Gregoriańskiego do Aix la Chapelle (Akvizgran – Aachen), gdzie ów egzemplarz znajdował się w bibliotece pałacowej i służył jako model do kopiowania, które łączyło się z dodatkami, poprawkami, pomnażaniem tekstów. Zob. tamże, s. 323.

³⁹ Por. A. Żądło, *Eklezjologiczny wymiar...*, s. 161, 162.

⁴⁰ B. Nadolski, *Wprowadzenie...*, s. 322.

⁴¹ Por. A. Żądło, *Eklezjologiczny wymiar...*, s. 161.

⁴² *Wprowadzenie...*, s. 322.

Kolekty serii ambrożyńskiej (bergomense)

Sakramentarze ambrożyńskie (mediolańskie) powstały po VIII wieku⁴³. Wśród autorów zajmujących się zagadnieniami związanymi z liturgią ambrożyńską nie ma zgodności co do sposobu nazywania ksiąg źródłowych omawianej w tym punkcie rodziny liturgicznej. Brak tej zgodności spowodowany jest faktem podawania przez sakramentarze również czytań, a niekiedy także wzmianek o śpiewach. Wydaje się jednak sprawą istotną, aby dla ksiąg źródłowych tej liturgii zachować tytuł skramentarza. Może na to wskazywać chociażby fakt, że oprócz tekstów mszalnych zawierają one również teksty, które były przeznaczone do sprawowania sakramentów i sakramentaliów⁴⁴.

Kolekty z Sakramentarza z Angoulême

„Kraje frankońskie za czasów Pepina Małego (751–768) posiadały dwie księgi: Sakramentarz Gelazjański i Gregoriański – Hadrianum. Zamiast wybrać jeden albo drugi, preferowano uzupełnienia prowadzące do stworzenia nowej księgi. Historycy nazwali ją Gelazjanum (Gelasiana) z VIII wieku⁴⁵.”

Obecna liturgia czerpie kilka kolekt z Sakramentarza z Angoulême, który jest świadkiem Gelasianum z VIII wieku. Pochodzi on z końca VIII lub początku IX wieku i jest powiązany z Sakramentarzem Philipisa, pochodzącym z tego samego okresu⁴⁶.

Gelasiana czerpią właściwie z jednego archetypu, ale in concreto każdy czyni to oryginalnie. Zwykle obejmuje dwie części: celebracje w ciągu roku (Sakramentarz we właściwym znaczeniu) oraz celebracje poza cyklem rocznym. Tempora i sanctorale są w nich wymieszane, przy poszczególnych fragmentach modlitw mieszają się elementy z innych sakramentarzy, kompilują się nowe. Istnieje pewna trudność w odkryciu właściwego źródła⁴⁷.

ZAKOŃCZENIE

Zamykany w tym miejscu artykuł stanowi próbę skrótowego przybliżenia genezy kolekt. Jest to jednak zadanie bardzo trudne z uwagi na skomplikowany proces tworzenia się modlitw liturgicznych oraz z faktu braku opracowań na ten temat. Tematycznie kolekty przybliżają wiernym obraz Boga, który wyznaje Kościół i przekazuje w wielowiekowej tradycji, jako swój największy skarb.

⁴³ Por. tamże, s. 325.

⁴⁴ Por. A. Żądło, *Eklezjologiczny wymiar...*, s. 175, 176, przyp. 348.

⁴⁵ B. Nadolski, *Wprowadzenie...*, s. 319.

⁴⁶ Por. tamże.

⁴⁷ Tamże, s. 320.

Celem modlitwy liturgicznej Kościoła nie jest tylko werbalne wyznawanie wiary, ale jej kształtowanie i weryfikacja w życiu, które utożsamia się z egzystencjalnie pojmowaną wiarą, przez co staje się z nią zgodne. Dlatego wydaje się konieczne, aby wierni znali historię modlitwy liturgicznej, przez co może ona lepiej wpływać na codzienną postawę chrześcijan⁴⁸. Stąd spodziewanym efektem niniejszego artykułu jest uwrażliwienie wszystkich wiernych na potrzebę uważnego odbioru tekstów liturgicznych, przyswajania ich sobie oraz medytowanie nad nimi.

SACRAMENTARIES: SOURCES OF THE OPENING PRAYERS IN THE ROMAN MISSAL OF PAUL VI

Summary

At every Eucharist the Church explains the revealed truths to the confessors. For this purpose it uses the ministers of the sacred mysteries. The content that is explained is, primarily, the true Word of God, because this is what constitutes one of the main sources of the Church doctrine. The second source is the Tradition. We owe liturgical prayers to it. Their present form is very different from the one which they had during the time of creation.

The extraordinary cultural enrichment of the Church is based on activities aimed at reaching the sources from which there were derived the prayers used during the celebration. These actions aim to acquire knowledge of various ways of celebrating the same mystery that Christ commanded to celebrate to the whole Church. Through the knowledge of the sources, the believers in Christ can reach deeper into the jewel of the gifts of the Holy Spirit who is always present in the Church.

Thematically the opening prayers bring the image of God, which is confessed by the Church and transmitted by means of the multi-century tradition as its greatest treasure, closer to the confessors.

The purpose of the liturgical prayers of the Church is not just a verbal confession of faith, but also its verification in life that is identified with the existentially understood faith. Therefore it appears to be necessary for the faithful to know the history of the liturgical prayer, so that it can better contribute to the daily attitude of Christians.

Słowa kluczowe: historia, kolekta, liturgia, mszał, sakramentarz

Keywords: history, liturgy, missal, opening prayer, sacramentary

⁴⁸ Por. W. Świerżawski, *Mysterium Eucharystii i mistyka eucharystyczna*, w: *Msza...*, s. 125.